

Inka Hopsu vihr ym.

Kirjallinen kysymys ammatillisen koulutuksen osaamisen arvioinnista ja näytön järjestämisestä työpaikoilla

Eduskunnan puhemiehelle

Ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien osaamisen arviointiin kuuluu näytön antaminen, jolloin opiskelija osoittaa käytännön työtehtäviä tekemällä saavuttaneensa työelämässä vaadittavan osaamisen. Tavoiteltuun osaamistasoon kuuluu kyky toimia tehtävän edellyttämällä tavalla aidoissa työtilanteissa ja työkohteissa. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan tutkinnon osien näytöt on järjestettävä työpaikoilla. Usean muun tekniikan alan tavoin talotekniikka-ala on kärsinyt osaavan työvoiman puutteesta. Työnantajaliittojen jäsenyritykset ovat lisääntyvässä määrin kertoneet vaikeuksista löytää osaavaa henkilöstöä. Osaavan työvoiman puute on vaikeuttanut pitkään erityisesti toimihenkilöiden rekrytointia, mutta viime vuosina on raportoitu vastaavista rekrytointiongelmista myös asennushenkilöstöön liittyen.

Osaavan työvoiman puute on erikoinen ilmiö tilanteessa, jossa viimeisimpien tilastotietojen mukaan talotekniikan perustutkinnon suorittaa keskimäärin 1 200 henkilöä vuosittain ja vastaavasti työnantajaliittojen arvioima uuden työvoiman rekrytointitarve asennustehtäviin on noin 600—700 henkilöä vuodessa. Osaavan työvoiman puutteen taustalla on tutkintojen toimeenpanoon ja uskottavuuteen liittyvä laadullinen ongelma. Talotekniikan työelämätoiminnan vuonna 2022 laatiman tilannekuvan mukaan tarkasteluajanjaksoon sisältyvien tutkintojen osalta työpaikoilla on ilmoitettu tehdyn yhteensä noin puolet kaikista näytöistä. Työelämän edustajan ilmoitetaan osallistuneen arviointiin perustutkinnossa suurin piirtein yhtä usein. Voi perustellusti arvioida, että puolet talotekniikka-alan ammatilliseen koulutukseen kuuluvista näytöistä on toimeenpantu ilman tosiasiallista mahdollisuutta arvioida työelämässä vaadittavaa osaamista.

Talotekniikka-alalla voimassa olevien tutkinnon perusteet -määräysten ammattitaitovaatimukset on kirjoitettu siten, että niiden mukaisia työtehtäviä ei voi arvioida muuten kuin työpaikalla. Ammattitaitovaatimuksia on esitetty erityisesti tutkintoon kuuluvien osaamisalojen pakollisissa tutkinnon osissa. Vastaavasti talotekniikan perustutkinnossa on useita valinnaisia tutkinnon osia, joiden on ajateltu syventävän tai lisäävän pakollisissa tutkinnon osissa hankittua ja arvioitua osaamista.

LVI-Tekniset urakoitsijat LVI-TU on haastatellut jäsenyritystensä lisäksi kymmenittäin talotekniikka-alan opetuksesta vastaavia henkilöitä. Erityisen vaikeaksi koetaan työpaikalla tapahtuvan oppimisen ja näyttöjen järjestäminen työpaikoilla. Tarvittavia työpaikkoja ja tehtäviä on kuitenkin tärkeää saada järjestettyä kaikille. Oppilaitosjohto ja opettajat joutuvat keskittymään säädösten kirjaimen noudattamiseen sen sijaan, että pyrittäisiin säädöksiä valmisteltaessa kirjattuihin ta-

Kirjallinen kysymys KK 229/2025 vp

voitteisiin. Edes hyvin suunnitellut ja toimeenpannut näytöt työpaikoilla eivät pääsääntöisesti ole riittäviä nykyisten säännösten vaatimusten täyttämiseksi.

LVI-TU:n tekemien haastattelujen perusteella yritysten mielestä kaikkia tutkinnon osien näyttöjä ei ole tarpeen järjestää työpaikoilla silloin kun on kyse normaalista perustutkinnon suorittamisesta. Yritysten näkökulmasta riittäisi, että osaamisalan pakolliset tutkinnon osat arvioidaan työpaikalla. Tyypillisesti työpaikalla tapahtuva oppiminen perustuu suunnitelmaan, jonka mukaisesti opiskelija toimii pidemmän ajan tietyn työryhmän mukana ja suorittaa normaaliin työtekoon kuuluvia työtehtäviä. Jakson aikana on pakollisten tutkinnon osien edellyttämän osaamisen arviointi suhteellisen helppo toteuttaa, jos arvioidaan normaaliin työtekoon liittyviä valmiuksia. Useissa valinnaisissa tutkinnon osissa olisi riittävää, että näytössä arvioitaisiin puhtaasti työn teknistä suoritusta, joka voitaisiin simuloida muissakin ympäristöissä kuin työpaikalla.

Tutkintojen työelämävastaavuuden vahvistamiseksi olisi perusteltua, että lakia ammatillisesta koulutuksesta muutettaisiin siten, että Opetushallitus voisi tutkinnon perusteet -määräyksillä päättää siitä, missä tutkinnon osissa edellytetään näytön järjestämistä työpaikalla. Samalla olisi muutettava myös vaatimusta arvioijista siten, että työelämää edustava arvioija vaaditaan vain, mikäli näyttö järjestetään työpaikalla. Ammatillisen tutkinnon suorittamiseksi näyttöjä on tarpeen järjestää työpaikoilla, mutta alakohtaisesti voitaisiin sujuvoittaa työssäoppimisen ja näyttöjen toimeenpanoa antamalla Opetushallitukselle enemmän harkintavaltaa. Niillä aloilla tai niissä tutkinnoissa, joissa on perusteltua järjestää näytöt työpaikalla kaikissa tutkinnon osissa, voitaisiin jatkossakin määrätä näytöt pakollisiksi kaikissa tutkinnon osissa.

Ammatillisen koulutuksen työpaikoilla annettavien näyttöjen joustavampi toteuttaminen parantaisi merkittävästi näyttöjen laatua ja varsin nopeasti myös tutkinnon suorittaneiden työelämässä tarvittavaa osaamista. Paremmat työelämävalmiudet vaikuttaisivat erittäin todennäköisesti myönteisesti tutkinnon suorittaneiden työllistymiseen ja ammatillisen koulutuksen vaikuttavuuden vahvistumiseen erityisesti tekniikan aloilla. Ammatillisen koulutuksen lain muuttaminen ei lisäisi valtion rahoitustarvetta oppilaitoksille ja jopa mahdollistaisi oppilaitosten resurssien paremman kohdentamisen.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitämme asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Miten hallitus aikoo edistää Opetushallituksen päätös- ja harkintavallan lisäämistä, jotta Opetushallitus voisi tutkinnon perusteet -määräyksillä päättää yhdessä työelämätoimijoiden kanssa siitä, missä ammatillisen tutkinnon osissa edellytetään näytön järjestämistä työpaikalla?

Helsingissä 26.6.2025

Inka Hopsu vihr
Pia Lohikoski vas